

Христос і християнська віра – універсальні, не пов'язані із штучними кордонами

Франс Гоппенбрауерс, Коммунікантес, Тилбург, Нідерланди

Сьомий екуменічний тиждень, Львів, Україна. П'ятниця 2 жовтня 2014

Вступ

Коли мене запросили представити коротку лекцію на цій зустрічі, мені сказали, що ми будемо обговорювати питання: чи Євромайдан зближив єдність церков. Цікаве і складне питання. Дуже пов'язане з нашим розумінням динаміки між Христом, вірою, Церквою, вірними з одного боку, із культурою, секуляризованим світом, в яких християни живуть, з другого боку.

Христос у культурі. Роздумуючи над питанням: чи дійсно Євромайдан підштовхнув вперед можливу церковну унію, пригадую собі статтю українського греко-католицького священника в швейцарському релігійному часописі *Religion in der Gesellschaft in Ost und West*. Йшлося про Київську Русь і церкви в Україні.

На жаль, я загубив той номер, так що не можу дослівно процитувати, але добре пам'ятаю враження, яке він справив на мене. Великий наголос, поставлений на українському аспекті християнства в Україні, змусив мене думати: "Ей, Церква Христова не почалася в дев'ятому столітті на території сучасної України. Безумовно ні, вона заснувалася десь приблизно в тридцятих роках по Христі в Єрусалимі".

Якщо ми говоримо про українську церкву або про церковну унію в Україні, ми мусимо пам'ятати, що прикметник «український» підкреслює лише певні, несуттєві аспекти Христової Церкви. Насправді, це відноситься до групи людей (християн, віруючих і невіруючих) з більш-менш тими самими культурними коренями. Цей прикметник позначає стиль, моду, манеру, спосіб діяльності.

В понятті церква прикметник «українська» вказує на конкретну практику, мову, спів, мистецтво, обряди, звичаї, церковну архітектуру і так далі. Вони – історично нарощені атрибути, в яких втілилася Христова Церква. Вони важливі, але недостатні і завжди відкриті для обговорення і зміни.

Думаючи про це, я не міг позбутися враження, що церкви та церковні громади, які не належать до православної традиції якось виключені з цього об'єднуючого процесу. Звичайно, не маю сумнівів, що церкви, православної традиції, бачуть себе братами і сестрами у Христі, але вони як і раніше не є частиною об'єднуючого процесу. Тому дозвольте мені запитати вас: хіба це законно відмахнутися від них, коли мова йде про глибше значення Євромайдану?

Де недомінантні конфесії вписуються в релігійно-національну картину? І якщо вони не вписуються, то чому ні? Через відсутність у них українців? Чи вони виключені лише через прагматичні або через більш фундаментальні причини?

Христос понад культуру. Тепер я хочу повернутися до нашого питання: чи Євромайдан зближив єдність церков? Нема сумніву, що церкви мали місце на Євромайдані, і я пишаюся, що ми маємо видатних священників Євромайдану, наприклад співдоповідача отця Михайла Димида. Однак думаю, що досить складно обговорити те, що зробив Євромайдан для зближення церковної унії.

Звичайно, не важко собі уявити, наприклад, що досвід Євромайдану мав величезну мотивацію

та захоплюючий вплив на багатьох людей, на багатьох рівнях життя, включно церкви та вірних. Я сам відчув велике хвилювання. Хто б міг очікувати, що в першу чергу відбудеться Євромайдан?

Проте, і це серйозніша справа, якщо я намагаюся відповісти на наше питання – чи дійсно Євромайдан зблизив церковну унію – з не-практичної точки зору, я маю на увазі, з богословської точки зору, моє бачення стає досить розмитим. Ось наприклад, я не бачу, як Євромайдан може продовжувати далі зближувати церковну унію.

На богословському рівні речі залишилися такими самими. Якщо ми говоримо про церковну унію або богословський екуменізм, ми мусимо залишити хвилювання й емоції. Мусимо поставити собі ті питання, які б ми поставили собі до Євромайдану і які будемо ставити собі й завтра: що хоче Христос від нас, що він просить нас робити, якими він хоче нас бачити?

Відповіді прості і зрозумілі, але далеко не без ускладнень. Бог хоче, щоб ми були братами і сестрами у Христі. Христос хоче, щоб ми стали світлом у цьому світі, тобто, до євангелізації, активно сприяючи реформуванню *in capite et in membris* суспільства, вкладаючи свій внесок у просте та справедливе суспільство, в якому людська особистість процвітає в повній мірі. До речі, ще раз українськість українського суспільства – випадкова, неважлива. Справедливість і чесність, натхненні християнством, виходять далеко за межі національних антропогенних кордонів і спрямовані на загальне. Ці досить прості думки, можливо, розчаровуючі, породжують багато нових питань, на які не так легко знайти відповідь...

Коли Церква дійсно заслуговує називатися "Церквою"? Які характеристики істинної Церкви? Наскільки еластична наша християнська любов і терпеливість можуть бути з партнерами, які поверхнево відносяться до екуменізму? Чи повинні ми прощати сім разів по сімдесят тих, хто діє з опортуністичних мотивів або хто, здавалося б, все одно, трохи за єдність Церкви? І як зменшити число віруючих, що не дотримують до норм і правил Церкви?

Світло в світі. Більше того, місія і обов'язок стати вісниками світла в світі темряви вимагають щирості й хвилинку критики того, якою має бути світська Україна і яка роль церков у цьому. Церкви не повинні утримуватися від самокритики. В першу чергу, тому що самі церкви аж ніяк не уникають біди українського суспільства, наприклад, корупції, ухилення від сплати податків, продажі релігійних офісів, зловживання засобами, грошима, владою і так далі. Як самі церкви будуть реформуватися? І чи дійсно вони готові це зробити?

Якщо ми хочемо обговорити світськість, роль церков і церковну єдність, то розуміння і проникливість необхідні. Такий (нескінченний) процес пошуку істини є загальною подорожжю, про яку згадував французький священик Гіацинт у своєму зверненні у вівторок 30 вересня, коли він обговорював думки папи Франциска про екуменізм. Коли ми подорожуємо разом від А до Я через Б, В, Г і так далі, ми творимо єдність у різноманітті.

Євромайдан не дав відповідь на ці питання – він просто поставити знак запитання над майбутнім України. Досвід Євромайдану, на мій погляд, більше надихає щиро йти шляхом до церковної єдності, накреслити й уявити собі майбутнє України, а також роль церков у ньому. Конкретніше: вийти за рамки обмеження Христа до українського питання, зайнятися самокритикою, очищенням і загальним пошуком істини.

Застереження. Ми повинні просуватися з особливою обережністю, якщо хочемо підняти

ефемерні та важливі історичні події до рівня божественного втручання. Це, до речі, чому я наголошував на Христовій Церкві в українському строї – накладання культури на Христа є ересю.

Однак тут є реальна проблема. Беручи натхнення з невеликої книги *Христос і культура* (1951), американського богослова Річарда Нібурга, я хочу окреслити цю проблему таким чином: церква, яка дуже схожа на національну культуру й яка хоче визначитися як національна церква, повинна критично оцінити ці вимоги і створити достатній простір і можливості всередині свого тіла, щоб критично оцінити такі подібності та визначення.

Якщо церкви критично не дивляться на себе, то вони будуть раніше чи пізніше значно компрометуватися. Так само як і робили християнські церкви під час першої та другої світових воєн, про що нам нагадав професор Грем Уорд лише кілька днів тому, і що російська православна церква робить прямо зараз.

Зрештою, давайте не будемо обманювати себе. Це реальна небезпека для всіх церков, для всіх віруючих і для всіх людей. Завжди і при будь-яких обставинах, ми такі ж недосконалі люди як і в минулому і з такими самими недоліками.

Коротенько:

1. Христос і християнська віра універсальні, непов'язані з антропогенними кордонами.
2. Вони – скарби, довірені нам.
3. Ми не можемо формувати ці скарби відповідно до нашої вільної волі.
4. Християнська віра принесена в Україну, але тут не придумана. Христос і культура можуть благополучно зустрітися і змішатися, але перший зберігає свою перевагу перед останньою.
5. Отже, прикметник «український» підкреслює лише конкретні, несуттєві аспекти Христової Церкви.
6. Майбутнє Христової Церкви в Україні і майбутнє України як нації не креслення, які церкви чи політики можуть витягнути із скрині, а потім реалізувати. Майбутнє – небезпечна подорож, де єдність і різноманітність в даний час відтворені в нескінченному процесі і де необхідні розуміння і проникливість.
7. Церкви повинні піддавати знову і знову свої прикметники критичній оцінці.